
Mülkiyet Hakkı ve Kullanımı

◆

Ekmel Tezel*

İfade Özgürlüğü

Mülkiyet kavramının temelini şu ifade ile özetleyebiliriz: “*Kişi, kendi vücudunun ve yeteneklerinin (ve elbette emeğinin) sahibi olarak bunları kullanarak sağladığı veya ortaya çıkardığı mülklerin de sahibidir.*” Beynine sahip olduğuna göre, beynin ürünü olan tüm duygu ve düşüncelere de sahiptir.

İfade özgürlüğü kavramı geniş bir alanı kapsar: Hayallerden düşüncelere ve bunların nesnel dünyadaki tezahürlerine kadar birçok ürün bu kapsamdadır. Popper, gerçekliğin bu kısmına “*Dünya 3*” demektedir.¹ Yani, “İnsan aklının yarattığı nesnel ürünlerin dünyası.” Bunların bir kısmı maddi cisimlerdir: Kitap, senfoni, resim, uçak, bilgisayar vs. Diğer kısmı ise, sadece insan beyninde tezahür eden olgulardan oluşur: Kitaptaki hikâye, resimdeki mana yahut uçağın tasarımı.

İşte bu, Dünya 3’e ait olan ne varsa ifade özgürlüğü alanına girer. Ve hepsi de, “kişinin kendi yetenekleri” ile ortaya çıkardığı ürünlerdir; yani kişinin mülkiyetindedirler. Bu özgürlüğün her ne şekilde olursa olsun ihlali, mülkiyet hakkının ihlalden başka bir şey değildir; ondan ne eksik ne de fazla.

* Serbest yazar.

¹ Karl R. Popper. *Daha İyi Bir Dünya Arayışı*. Son otuz yılın makaleleri ve bildirileri. YKY, İstanbul, 2001, s.13-42.

Heykeltraşı düşünelim; tunçtan bir heykel yapıyor. Tunçtan, başka birçok şey (eşya) yapmak mümkün. Maden sahibi ve orada çalışanlar yani cevheri gün ışığına çıkaranlar, o cevheri işleyip tuncu yaratan atölyeler bir üretim zincirinin parçaları olarak kendi katkıları oranında tunç üzerinde belli bir hakka sahiptirler. Bu kişiler tunç satıldığında, haklarının karşılığını alarak onu devreder ve artık o tunç üzerindeki hakları biter (fakat sorumlulukları bitmeyebilir). Artık, tunç, onu satın alan her kim ise (ör. heykeltraşın) onun malıdır. Ve o kimse sahip olduğu cevherle her ne isterse onu yapar. Dolayısıyla, yaptığı heykel de onun malı olacaktır; ta ki o heykeli satıncaya kadar. Buraya kadar hemen birçok insan hemfikirdir. Oysa, bazı “zor kabul edilir gerçekler” vardır ki, bu yazıda, o zor noktalar liberter bir bakış açısıyla irdelenecektir.

Bu zor noktalardan ilki, heykelin verdiği mesajdır: Bu, elbette bir düşünce (ve hayal) ürünü olarak “ifade özgürlüğü” kapsamına girer. Diyelim, bu heykel bir kadına, çıplak bir kadına ve hattâ çıplak bir kadının seksüel fantezi çağrıştıran bir pozisyonuna dair. Ve bu kadın, heykeltraşın her sabah parkta karşılaştığı bir kadına her bakanın rahatlıkla “evet bu Bayan X” diyeceği kadar da benziyor. Bazı sorunların ortaya çıkacağı aşikârdır.

Birinci sorunlu nokta: Bayan X, “Bu bana benziyor ve benim iznim olmadan yapılmış” dediğinde haklı mıdır? Öncelikle şu soruya yanıt vermek gerekiyor: Kişi kendi görüntüsünün sahibi midir? Heykeltraş parkta oturuyor ve karşısında bir kadın var, ona bakıyor. Kadının görüntüsü nasıl oluşmaktadır? Güneş ışıkları her yere ulaştığı gibi kadının vücuduna da ulaşır ve çevreye yansır. O ışıklar göz tarafından, elektrokimyasal bir fenomenle ve sinirler vasıtasıyla beyne iletilir; böylece, beyinde imaj oluşur. Bu durumda görüntü kime aittir? Oturduğu yerde ışıkları yansıtana mı, yoksa, bu ışıkları algılayıp beyinde imajı oluşturana mı? Her ikisi de, bu imajın oluşmasında herhangi bir emek harcamamış gibi görünse de, aslında bu görüntü oluşmadan önce bazı aşamalardan geçmişlerdir. En basitinden, kadın parka gelmiştir; gelmeseydi görüntüsü de gelmemiş olacaktı. Ayrıca kadın, kendini yaşatmak ve de kendine bakmak için oldukça hatırı sayılır bir emek harcamıştır. (Bu kesinlikle inkâr edilemez boyutlarda korkunç bir emektir!) Kısaca, kadın o görüntünün oluşması için vazgeçilmez bir unsurdur. Öte yandan, heykeltraş da bu görüntüyü algılayan olarak, çeşitli aşamalarda katkı sağlamıştır. En basitinden, o da parka gelmiştir. Kadına bakmıştır. Ve üstelik, en önemli unsur olarak, imajı yaratan onun beynidir. Eğer o orada olmasaydı, kadın hiç kimse tarafından görülmecekti, görüntüsü ondan yansıyan ışık huzmelerinin enerjisinin bittiği yere kadar ulaşabilecek ve bir anlamda sonsuzlukta yitip gidecek-

Piyasa

ti. Oysa, heykeltraş oraya gelip bakmakla o görüntüyü sonsuzluktan çekip çıkardı ve üstelik bir tuncun marifetiyle bir başka manada sonsuzluğa ulaştırmış oldu. Ve en ilginç, kadın ona müteşekkir olacağına onu şikâyet ediyor. Görüldüğü gibi, içinden çıkılması güç bir durum ortaya çıkıyor.

Şimdi olayın analizini bir başka açıdan yapalım: O olay (yani kadının heykeltraş tarafından görülmesi) nerede cereyan etmiş? Parkta. Yani herkese açık olan, kamuya ait olduğu varsayılan bir alanda, kısaca kamusal bir alanda gerçekleşmiştir. Bu durumda, görüntü kamusal alanda yayılmakta olan bir olgudur. Kadın, her sabah evinin park büyüklüğündeki bahçesinde de oturuyor olabilir. Ve kadının izni olmadan heykeltraşın oraya girmesi mümkün olmadığına göre, bu olay asla gerçekleşmeyebilirdi de. Ya da bahçenin sınırından (diyelim heykeltraş da komşu bahçenin sahibi) görülebildiği kadarıyla olay gerçekleşecekti. Bu durumda, görüntünün sahipliğine yeni bir boyut eklenmiş oluyor. Görüntünün olduğu mekânın, sahipliğin oluşmasındaki katkısı. Bu durumda şöyle bir sonuç ortaya çıkar: Bir mekân kime aitse, o mekâna yansıyan görüntüler de ona aittir! Bir mekân kimseye ait değilse, o mekândaki görüntüler de sahipsizdir: Kamusal alan denilen bir alanda gerçekleşmişse, o zaman, o görüntü kim görürse ona aittir.

Şimdi olayı tekrar inceleyelim: Heykeltraş, kadını parkta görmüş ve kimse olmayan görüntüyü sahiplenmiştir. Buna, diğerlerinin de, onun kadar hakkı vardır. Kadın, kamusal alana gelmekle görüntüsünün herhangi birileri tarafından sahiplenilmesine razı olmuştur. Bu görüntüyü beyninde bir imaj olarak tutan heykeltraş, sahip olduğu bu “malı” dilediğince kullanmış ve bir tunca işlemiştir. Nasıl tuncu üreten ya da satan “heykel yapamazsın” deme hakkına sahip değilse, kadın da “imajımı kullanarak heykel yapamazsın” diyemez.

Burada, bir parantez açarak, paparazziler ve ifade özgürlüğü üzerine de bu mantığı uygulamak gerekiyor. Bundan epey bir zaman önce, bir bayan başbakanın mayo ile güneşlenirken paparazziler tarafından fotoğrafları çekilmişti. Başbakan “özel” bir mülkte güneşleniyordu. Paparazziler “tele-objektifler” vasıtasıyla arazinin sınırları (tel örgülerin) dışından onun bu görüntülerini fotoğraflamışlar ve gazetelere satmışlardı. Bunu yaparken de, ifade (basın) özgürlüğüne sığınmışlardı. Paparazziler, tel örgülerini aşmadıkları için, aslında mülkiyet hakkını ihlal etmiş değillerdi. Ancak, onlar tel örgülerden sokağa (kamusal alana) yansıyan görüntüleri, çıplak gözle görüldüğü kadarıyla çekmiş de değildi. Bilakis, sanki mülkün içine girmiş ve başbakanın bir iki metre yakınındaymış gibi, çıplak gözle görülür boyutlardaki görüntüleri objektif vasıtasıyla çekmişlerdi. Bu durumda, görüntünün bulunduğu (yani baş-

bakanın bir iki metre yakını ki burası da mülkün içindedir) mekâna izinsiz girmiş durumuna düşmektedirler. Eğer tel örgü sınırından, çıplak gözle görünür boyutlarda olacak şekilde başbakanın fotoğraflarını çekmiş olsalardı, bu ihlal söz konusu olmayacaktı.

Yine benzer bir durum, açık pencerenin önünde soyunan birini seyretmek için de geçerlidir. Açık perdeler nedeniyle kişinin görüntüsü karşı apartmanın penceresine ulaştığında ve oradaki kişi çıplak gözle bu görüntüye baktığında, asla bir ihlal söz konusu olmayacaktır. Eğer, dürbün ya da teleskop kullanarak, soyunan kişinin bulunduğu odadan (yani kendi mülkünden) çıkmadan görüntüsü alınırsa o zaman suçun işlenmiş olacağı açıktır.

Heykeltraş ve Bayan X'e dönelim. Bu konudaki ikinci sorunlu nokta ise, kadının, heykelin verdiği mesaj dolayısıyla insanların onun hakkındaki fikrinin değiştiğini, bir anlamda ününün lekelenmiş olduğunu, artık kötü bir ün sahibi olduğunu söylemesi durumunda ortaya çıkar. Heykelin erotik bir mesaj (seksüel bir fantezi) yüklü olduğu düşünülürken, kadın böyle bir poz asla vermemiş olsa dahi, diğer kişilerin onun hakkında olumsuz fikirlere kapıldığını iddia edebilir. Evet, bu son derece doğaldır. Ancak, nasıl bir hak ihlali söz konusudur, onu incelemek gerekir. Bir kişinin ünü aslında kimin malıdır? Kişi kendi ününün sahibi midir? Yoksa ün de görüntü gibi başka insanların beyininde tezahür etmiş bir gerçeklik midir? Rothbard şöyle demektedir²:

İftira yabut kara çalma konusu diğer güç problemlerden biridir. Eğer bir ifade, bir başkasının repütasyonunu (ününü) zedeliyorsa, ifade hürriyetinin kısıtlanması genellikle yasal kabul edilir. Bu durumda kısaca bir kişinin ününün, o kişinin mülkü olduğu kabul edilmiş olur. Oysa ün, kişi tarafından sahiplenilemez, çünkü ün, tümüyle diğer insanların subjektif hislerinden ve tavırlarından ibarettir. Kimse, bir başkasının fikrinin veya tavrının üzerinde hak sahibi olamayacağına göre, ünü üzerinde de böyle bir hak sahipliği olamaz. Herkesin ünü, zaman içinde diğerlerinin tavrı ve fikirlerine göre dalgalanmalar gösterir. Birine karşı olan herhangi bir fikir (konuşma, söz) mülkiyet hakkının ihlali olmadığından, ifade özgürlüğünün kısıtlanması veya yasal bir müeyyide uygulanması da söz konusu olamaz.

Ancak, yasal bir müeyyide uygulanmaması, bu tür davranışların tümüyle doğru olduğu anlamına gelmez. Zira, yasal (daha doğrusu hukuki) olarak serbest olan bir davranış ahlaksız olabilir. Böyle bir durumda, yani, yasalarca kısıtlanmamış ancak ahlaksızca (iftira gibi) bir davranış karşısında, yine diğer kişilerin tavrına bakmak gerekir. İftira edilenden çok eden hakkında "kötü bir ün" ortaya çıkacaktır ki, özgür bir toplumda herhangi biri çıkıp bunu (yani if-

² Murray N. Rothbard, *For A New Liberty*, Fox and Wilkis, San Francisco, 1996, s.95.

tira edenin hatalı olduğunu) alenen ifade edebilir. Yine bu durumda da, ifade özgürlüğünün kısıtlanmamış olması, gerekli “düzeltmeyi” yapmak için en mükemmel ortamı sağlamış olur.

Kadının böyle bir pozunu vermediği, kendisinden habersiz heykeltraşın onu model yaptığı gerçeği aslında, heykeltraşın “ününü” zedeleyecektir. Ve dolayısıyla, hukuken herhangi bir müeyyide uygulanması söz konusu olmasa da, ahlaken gereken yapılmış olacaktır.

Son bir durum da, parkta oturan bir kişiye bir başkasının sürekli bakması durumunda sıkça karşılaşılan “gözle taciz” olayıdır. Görüntü kimsenin olmadığına göre, o görüntüyü dilediği sürece algılamak da serbest olmak durumundadır. Ancak, kişi, bu durumdan rahatsız olduğunu hissettiğinde -ki hissetmesi çok da garip olmasa gerekir- diğerinin onun herhangi bir hakkını ihlal edip etmediğinin incelenmesi gerekir. Yukarıda da ayrıntılarıyla değinildiği üzere, böyle bir yasal düzenleme gerekmediği ve dolayısıyla hukukî bir müeyyide uygulanması gereği olmadığı açıktır. Ancak, kişi rahatsız olduğu davranışa karşılık vermek suretiyle (karşılıklılık gereği) gereken sosyal müeyyideyi (o da ona dik dik bakabilir mesela) uygulayabilir. Ya da kalkıp gidebilir. Yine de göz önünden uzak tutulmaması gereken husus, olayın geçtiği mekânın sahipliği meselesidir. Eğer olay, kamu alanı denilen park veya sokakta gerçekleşiyse sorun baş göstermektedir. Oysa, park bu amaçla düzenlenmiş özel bir mülkiyet olursa, mağdur olan kişi bu durumda parkın sahibi yahut onun temsilcisi olarak park bekçisinden hak talebinde bulunabilir; fakat, sözleşme hükümlerinde “gözle taciz edilme” yoktur. Bekçinin, mütecavizi park sınırları içerisinde diğerine bakmaktan men etme hakkı vardır. Aksi durumda (yine elbette sözleşme gereği), tacizciyi park dışına gönderme gereği doğar. Ayrıca belirtmeye hiç gerek olmasa da söyleyelim: Parktaki tüm görüntülerin sahibi parkın sahibidir ve o görüntüleri dilediği gibi kullanır yahut kullandırır.³ Yani, tüm görüntüleri mütecaviz denilen kişiye kullandırma yahut kullandırmama hakkı vardır.

Serbest Değişim ve Serbest Sözleşme

Liberter inancın temelindeki düşünce, her bireyin önce kendi vücudunun (ve dolayısıyla yeteneklerinin, emeğinin ve düşüncelerinin) sonra da bunla-

³ Sözleşme, parktaki kurallar önceden ilan edilmek koşuluyla varsa ücretini ödeyip parka girmekle başlar ve parkta kaldığı sürece geçerli olur. Kişilerin görüntüsü de elbette parkı terk ettiklerinde orada kalmayacaktır. Kişilerin görüntülerini herhangi bir alet (fotoğraf makinesi, video kamera vs) kullanarak kaydetmek, kişiler parkı terk ettikten sonra da onların parktaki görüntüsüne sahip olmaya devam etmek anlamına gelir ki, bu, kişinin rızasını gerektirir. Yoksa çıplak gözle bakıp, izlemek ifade özgürlüğüne kapsama girer.

rı kullanarak ortaya koyduğu (çıkardığı) ürünlerin *mutlak* sahibi olduğudur. Liberter doktrin, bu temel aksiyomun devamı niteliğindeki her türlü *çelişki-siz* çıkarımdan ibarettir. Serbest değişim ve serbest sözleşme hakkı da bu temel aksiyoma dayanır.

Çiftliğinde ailesi, hayvanları ve diğer eşyaları ile yaşayan meşhur Ali Baba'yı düşünelim. Ali Baba bedenini, emeğini ve arazisini kullanarak buğday yetiştirir. Bu sırada İhtiyar Balıkçı balık tutar, Orhan Pamuk kitap yazar. Her biri, sahip oldukları yeteneklerini kullanmak suretiyle başka şeylere de sahip olmaya devam ederler. Ali Baba yetiştirdiği buğdayın, Balıkçı tuttuğu balığın ve Pamuk yazdığı kitabın sahibidir. Sahip olmak, aynı zamanda sahip olunan şeyle ilgili karar vermek de demek olduğundan, bu kişiler *dilerlerse* mülklerini başkalarına bir karşılık olsun veya olmasın devredebilirler. Tek koşul vardır: Bu değişime *zorlanmamış* olmalıdırlar. Ali Baba buğdayını tüccara yahut un fabrikasına, Balıkçı balığını balık haline, Pamuk kitabını yayıncıya satar. Sahip oldukları yeni mülklerle (bu durumda büyük ihtimalle para ile) yine diledikleri değişimleri yaparlar. Pamuk mesela, akşam nefis bir balık ziyafeti çeker kendine. Ali Baba yeni bir traktör, Balıkçı da yeni bir kazak alır. İşte lanetler okunan **kapitalizm** budur ve bu kadar basit bir temele dayanır; sahip olmak ve serbest değişim.

Serbest değişim sayesinde, bu insanlar hayatları boyunca asla sahip olamayacakları mal ve hizmetlere sadece kendi yeteneklerini satmak suretiyle sahip olabilmektedir. Ali Baba daha çok ve kolay buğday yetiştirmesini sağlayacak bir traktöre ancak bu değişim sistemi sayesinde sahip olabilir. Ali Baba, kendi başına hem buğday yetiştirip hem de garajında traktör yapmaya kalksa, yahut Pamuk, hem kitap yazıp hem de balığa çıksa, İhtiyar Balıkçı, bir yandan balık tutarken bir yandan da yün elde etmeye ve bilahare kazak örmeye kalksa, hayatları nasıl olurdu?

Şu gerçektir ki, serbest değişim sayesinde insanların hayatları çok daha iyi ve kolay hâle gelmektedir: Öyleyse bu sistem (ki Adam Smith'e göre "doğal özgürlük sistemidir), aynı zamanda insanlara faydalıdır da. Ancak, liberter felsefe kapitalizmi faydalı olduğu için değil, yukarıda değinilen temel aksiyomu nedeniyle kabul eder ve destekler. Sosyalist yahut kollektivist bir toplum düzeninde, insanlar daha çok fayda görececek bile olsalar (ki öyle olamayacağı aşikârdır), liberter doktrin, yine de kapitalizmi destekler; çünkü temel inanç değişimin **serbest** olmasıdır, faydalı değil.

Günümüzün karmaşık gibi görünen yarı-serbest piyasa ekonomisinin⁴ temeli, yukarıda da değinildiği üzere, mülkiyet kavramına dayanır. Kişiler, sa-

Piyasa

hip oldukları her ne ise, onun hakkında serbest iradeleri ile diledikleri kararı verme hakkına sahiptirler. Üniversitede ders vermekle balık tutmak yahut buğday yetiştirmek veya kitap yazmak temelde aynıdır: Kişi, yeteneklerini ve onu kullanarak elde ettiklerini dilediğince kullanır. İhtiyacı olduğunu düşündüğü mal ve hizmetler karşılığında, onları (mülkiyet haklarını) bir başkasına devreder. İşlem, eğer, maddi bir karşılık (çoğunlukla para) alınarak gerçekleştiriliyorsa satışı, herhangi bir karşılık almaksızın gerçekleştiriliyorsa bağış ya da miras olarak adlandırılır.

Mülkiyet Hakkı, İnsan Hakları ve Özgürlük

Kollektivist ideolojilerin günlük söyleme yerleştirmeyi en iyi başardığı anlayışların başında kuşkusuz, “mülkiyetin insan haklarının baş düşmanı olduğu” düşüncesi gelir. Bunun tam tersini, yani “mülkiyet hakkının insan hakları denilen hakların temeli olduğu” gerçeğini ifade ederek başlayalım. Bir sosyalist için, kişinin kendi vücuduna ve yeteneklerine sahip olması kabul edilir bir olgu iken; aynı sosyalistler, iş vücut-dışı maddi dünyada sahiplenmeye geldiğinde mülkiyet hakkını reddeder. Daha ilginç, ifade özgürlüğünün ateşli savunucuları, sosyalist toplum düzeninde tüm üretim araçları toplum adına devlet tarafından sahiplenilmişken, kişilerin nasıl olup da düşüncelerini ifade edeceklerini açıklamazlar: Tüm ormanların, kerestelerin, kâğıt fabrikalarının, gazetelerin, basımevlerinin ve dağıtım ağlarının devletin olduğu bir ortamda, anti-sosyalist görüşlerini kim, nasıl diğerlerine duyurabilir? Sosyalist bir toplum düzeninde, ifade özgürlüğünün olabileceğini ileri sürmek ne derece ciddiye alınmalıdır ve sosyalistler ifade özgürlüğü konusunda ne kadar tutarlıdır, kesinlikle tartışmaya açık bir konudur.

İnsan hakları başlığı altında olduğu ileri sürülen tüm haklar için, şu iki koşul gereklidir⁵:

1. Bir kimsenin “hak” olduğu ileri sürülen herhangi bir hakkı, eğer başka birinin herhangi bir hakkının ihlal edilmesini gerektiriyorsa, o hak değildir, olamaz.
2. Bir hak, başka insanlar tarafından o hakkın maddî açıdan gerçekleştirilmesini kapsamaz; o, yalnızca kişinin kendi çabasıyla onu gerçekleştirilmesi özgürlüğünü kapsar.

Günümüzde, “hak” olduğu iddia edilen birçok sözde hakta bakıldığında, aslında bunların, başkalarının kullanılmasında doğduğu görülür.

⁴ Her alanda devlet müdahalesinin olması yarı-serbest olarak tanımlanmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

⁵ Ayn Rand, “Man’s Right”, *Capitalism: The Unknown Ideal*, Signet, New York, 1967, ss.320-328.

Örneğin; uygun işe sahip olma hakkı, nitelikli eğitim alma hakkı ya da barınma hakkı. Bu ve daha birçok sözde hak tek bir sonucu doğurur: Tüm bunları gerçekleştirmek için birilerinin sorumlu duruma gelmesi. Kısacası, bu sözde haklar aslında bir tür köleleştirmeye yol açar. Çünkü birileri, başkaları uygun işe sahip olsun yahut iyi bir eğitim alsın, mutlu olsun diye çalışmak durumundadır. Oysa, köleleştirme hakkı diye bir hak olamaz. Bunun içindir ki, Jefferson “mutlu olma hakkı”ndan değil, “mutluluğu arama ve yaşama” hakkından söz eder.

Bu durumda, insan haklarının ne olduğu muğlak bir hâl almaktadır. Oysa, net olarak ifade edelim ki, **insan hakları aslında mülkiyet hakkından ibarettir**. Örneğin, basın özgürlüğü (başka bir deyişle haber alma ve yayma hakkı ile düşündüğünü ifade etme hakkı); bu amaçla kâğıt, mürekkep ve baskı makinesi alma (satın almak şart değil kiralamak da yeterli), haberi ya da düşünceyi kâğıda aktarma ve son ürün olan gazete, dergi yahut kitabı başkalarına satma özgürlüğünden başka bir şey değildir. Burada el değiştirenlerin her biri, aslında birer “mülktür”. Kâğıt, mürekkep, baskı işlemi, yazılan düşünce, son ürün olan gazete, kitap, gazete ya da kitap karşılığı alıcının ödediği para, hepsi birer mülktür. Kişiler, bu temel mülkiyet hakkı ve mülkün serbestçe değişimi sayesinde basın özgürlüğünü yaşar.

Bu aşamada, artık, bir liberter için özgürlüğün ne anlama geldiğini belirtmek gerekiyor. Özgürlük, kişinin sahip olduklarını kullanırken veya onları başkalarına devrederken herhangi bir zorlamaya maruz kalmaması durumudur. Yani özgürlük, bir tür muafiyettir; her türlü baskı, sınırlama ve zorlamadan muaf olma durumudur. Özgürlük ve mülkiyet hakkı ayrılmaz birer kavramdır.

Kişi, zorlamadan muaf olduğu sürece özgürdür. Bu, özgürlüğün hem niteliksel hem ahlakî olarak kesin ve doğru bir tanımıdır. Anti-kapitalist (kollektivist) zihniyetteki birçok ideolog, bu tanımı bulandırmak için kapitalizmin bireysel özgürlüğün baş düşmanı olduğunu iddia ederler. Çünkü, onlara göre, mülkiyet hakkın olduğu yerde bireysel özgürlük mutlaka kısıtlanır. Bir kişinin özel mülkiyet sahibi olması, başkalarının olmamasını gerektirdiği için özgürlük kısıtlanmış olur. Biri çıkıp da, daha önceden kimsenin olmayan bir araziye sahiplendiğinde, diğerleri o araziye kullanamadıkları için kısıtlanmış olur. Artık Ali'nin bahçesi olan araziye, söz gelimi ben güneşlenmek için yahut piknik yapmak için artık kullanmam. İlk bakışta doğru ve geçerli bir argümanmış gibi görünse de, aslında ciddi bir “tanım saptırması” söz konusudur. Eğer özgürlük, kişinin her türlü zorlamadan muaf olması hâli ise, ki li-

Piyasa

berter tanım budur, ben, Ali'nin mülkü olan bahçeyi kullanmak istediğimde (ve bunu keyfi olarak yaptığımda) aslında Ali isteği dışında mülkiyetini bana kullandırmış oluyor. Daha doğru bir ifadeyle, Ali bahçesini bana kullandırmaya zorlanmış oluyor. Tersine, yani benim bahçede güneşlenmemi, Ali'nin o bahçeye sahip olmakla engellemiş olması gibi bir durum zaten liberter teoriyi mutlak reddetmek demektir. Daha belirgin bir örnek verelim: Ali benim aklıma gelmeyen bir fikri benden (ve hatta herkesten) önce geliştirdiğinde de, bu fikrin benim (ve diğerlerinin) ileride bir zaman aklına gelmesi ihtimalini engellemiş olacağından, o fikrin sahibi olmamalı ve onu hemen herkesle paylaşmalıdır ki hiç kimsenin özgürlüğü kısıtlanmamış olsun. Biz bu sisteme **komünizm** diyoruz. Oradaki özgürlük tanımı, "muaf olmak" değil "muktedir olmak" üzerine kuruludur.

Kişi eğer... yapabiliyor ise ve yapabildiği sürece özgürdür. Örneğin; ben canım ne zaman isterse güneşlenebiliyorsam özgürümdür. Bu süreçte en ufak bir kırılma, benim özgürlüğümün zedelenmesi ile sonuçlanacaktır ki, kimse bunu istemez, bu durum diğer insanların (mesela Ali'nin), benim özgürlüğüm için çabalaması (bahçeyi her an hazır tutmak suretiyle) gereğini doğurur. Bu durumda, Ali benim ve güneşlenmek isteyen herkesin kölesi, daha geniş bir çerçevede söylersek herkes herkesin kölesi haline gelir. Pratikte, bunun sonu komünist bir oligarşinin doğmasıdır ve bu son kaçınılmazdır.

Anti Kapitalist Zihniyet

Ludwig von Mises

Kapitalizm karşıtlığı siyasî ve ideolojik yelpazenin sağında, solunda, ortasında, kısaca herhangi bir yerinde yer alan herkesin paylaştığı bir tavidir. Kapitalizmi dolu dizgin eleştirmek sıradan bir davranış hâline gelmiştir. Bu niye böyledir.

Kapitalizminin insanlığa kazandırdığı iyi bir şey yok mudur? Kapitalizm karşıtı zihniyet sağlam bir temele oturmakta mıdır? Yoksa tamamen hissi midir? Kapitalizm insanların erdemlerini görmezden mi gelmektedir? Kapitalizm ortadan kaldırılırsa, insanlık daha iyiye mi gidecektir? Liberte Yayınları bu soruların cevabını, düşünce tarihinin kararlı, kapitalizm savunucularından biri olan Ludwig von Mises'ten okuma fırsatını size veriyor; *Anti Kapitalist Zihniyet* ile.